

Стаття 318 Цивільного кодексу України вказує на те, що суб'єктами права власності є Український народ та інші учасники цивільних відносин [2]. У статті 13 Конституції України зазначено, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу [1]. Ця конституційна норма була використана як засіб протидії тим, хто прагнув якнайшвидше розпродати українські чорноземи і хто всіляко тиснув на народних депутатів України, щоб змусити їх проголосувати за Земельний кодекс України, у якому немає й згадки про власність Українського народу на землю [9].

Земельний кодекс України дає визначення землі в ч. 1 ст. 1, яке абсолютно відповідає конституційній нормі ст. 14. Однак серед переліку суб'єктів права власності на землю, зазначених у ч. 1 ст. 374 ЦКУ, Український народ відсутній, що виражає певну нормативно-правову неузгодженість з ч. 1 ст. 318 Цивільного Кодексу України. Така невідповідність та неузгодженість проявляється і в ч. 2 ст. 2 Земельного Кодексу України та норми ст. 14 Конституції України щодо переліку суб'єктів (за відсутності в ньому Українського народу), які набувають та реалізують право власності відповідно до спеціального об'єкта – землі (земельної ділянки) [3].

Стаття 316 Цивільного кодексу України визначає право власності як право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Зміст права власності означає, що власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном [2].

Як же весь Український народ може здійснювати право власності? Держава є формою організації суспільства, а отже, і Народу. Держава встановлює правила для регулювання відносин у суспільстві, контролює суспільні процеси, виступає на захист інтересів народу. Отже, держава діє від імені народу та на основі Національної Ідеї. Стаття 5 Конституції України закріплює, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Слід зазначити, що виходячи зі ст. 5 Конституції України, Український народ здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а тому позбавити його повноважень, що випливають зі змісту права власності на землю та інші природні ресурси, не має права жоден з його представницьких органів [1].

Таким чином, держава має здійснювати нагляд та контроль за використанням земель в інтересах

Українського народу, особливо в частині забезпечення сталості, абсолютності, невідчужуваності, невід'ємності та приналежності землі народові.

Ч. 1 ст. 324 ЦКУ закріплює землю, її надра та інші природні ресурси об'єктом права власності Українського народу. Ч.2 ст. 324 ЦКУ передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють права власника від імені Українського народу. Згідно з ч.3 даної статті кожен громадянин має право користуватися (а не володіти) природними об'єктами права власності Українського народу [2]. Стаття 13 Конституції України також визначає землю як об'єкт права власності Українського народу і закріплює за державою здійснення прав власника від імені Українського народу. Таким чином, Український народ є суб'єктом права, права власності та учасником цивільних відносин, якому надається не тільки право та правомочності щодо власності, але на якого покладається відповідний обсяг зобов'язань, відповідальність, оскільки власність зобов'язує та не повинна використовуватися на шкоду людині та суспільству [1].

Правомочність володіння впливає з того, що земля має перебувати у власності народу. Правомочність користування полягає у вилученні корисних властивостей об'єкта власності. Отже, корисні властивості землі, в тому числі і природні об'єкти, що виростили на землі, мають перебувати у користуванні народу.

Згідно зі статтею 13 Основного Закону України від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України. Окрім цього, кожен має право користуватися природними об'єктами права власності Українського народу відповідно до закону [1]. З огляду на ці положення також можна зробити висновок, що держава здійснює оперативне управління Українською землею. Однак конституційно встановлено, що всі суб'єкти права власності є рівними, а отже, здійснювати та реалізовувати свої правомочності Український народ має вільно.

Повернімося до ч. 1 ст. 324 ЦКУ, у якій закріплено землю, її надра та інші природні ресурси об'єктом права власності Українського народу. Однак визнання народу України суб'єктом права виключної власності на певні природні ресурси не породжує самостійної форми власності на ці об'єкти. За своєю економічною природою власність на ці об'єкти фактично є державною. Народ і держава як суб'єкт права власності не можуть протиставлятися. Будь-яка держава фактично виступає організаційно-правовою формою здійс-

нення прав кожного суверенного народу, про що йшлося вище. Таким чином, можна зробити висновок, що в поняття державної власності ми включимо об'єкти права власності українського народу. Але у зв'язку з цим твердженням ми отримуємо нову неузгодженість, про яку йтиметься далі.

Відповідно до норм Закону України «Про управління об'єктами державної власності» органи місцевого самоврядування не мають можливість управляти майном, що є об'єктом державної власності [4]. На практиці ж виходить, що від імені українського народу управління об'єктами права власності українського народу здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування. Деякі дослідники включають об'єкти такої власності до об'єктів права власності держави, забуваючи, що управління такими об'єктами покладено не лише на державні органи, тоді як Конституція України передбачає ще одного суб'єкта управління об'єктом права власності від імені українського народу – органи місцевого самоврядування. Обґрунтованою видається пропозиція щодо того, що необхідно створити єдиний перелік об'єктів, що знаходяться у власності українського народу. Водночас варто визначити значення кожного об'єкта для народу України. Таким чином, необхідно законодавчо розмежувати такі об'єкти. Управління більшістю з них повинно здійснюватися органами державної влади та місцевого самоврядування від імені народу України. Найбільш важливі об'єкти, які є необхідними для забезпечення життєдіяльності, є важливими надбаннями усього народу, а тому об'єкти, що охороняються ЮНЕСКО, повинні залишатися в управлінні виключно українського народу. Питання щодо управління такими об'єктами повинні виноситися на всеукраїнський референдум. Таким чином, можна уникнути зловживання посадовими особами своїм становищем і передати вирішення найважливіших питань щодо таких об'єктів в управління українського народу.

Як слушно зауважує С. Беляєв, в юридичному значенні земля як об'єкт права власності українського народу – це розташований над надрами, територіально обмежений кордонами України, цілісний, нерухомий поверхневий ґрунтовий і зайнятий водоймами шар земної кори, який є основою ландшафту і просторовим базисом для гармонійного розподілу місць розселення, діяльності людей, об'єктів природно-заповідного фонду з урахуванням економічних, соціальних, екологічних та інших інтересів суспільства, належить народу за правом власності і є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [5].

Український народ є самостійним суб'єктом права власності на землю та інші природні ресурси, який володіє, користується і розпоряджається ними в межах території України, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони. Окрім цього, статтею 17 Конституції України передбачено захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, що є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [1].

Аналізуючи гарантії захисту права власності на землю, В.В. Носік у своїй монографії використовує метод широкого тлумачення конституційної норми в частині поняття «справа всього Українського народу» і зазначає, що в Основний Закон держави не включається і такий спосіб захисту територіальної цілісності й охорони землі, як самозахист народом України своїх прав на землю і державну територію. Як приклад наводиться ситуація, що виникла на острові Тузла в Автономній Республіці Крим під час спорудження Росією у Керченській протоці так званої захисної дамби до лінії державного кордону України, коли за відсутністю на острові прикордонної застави деякі українські громадяни добровільно стали на захист територіальної цілісності України. На думку автора монографії, у контексті конституційної концепції права власності на землю Українського народу такі дії громадян України є правомірними і спрямованими на захист права власності народу на землю [7].

Так, з 2014 року і дотепер землі Автономної Республіки Крим фактично не знаходяться у володінні Українського народу у зв'язку з анексією даної території, тому наразі питання захисту територіальної цілісності й охорони землі Автономної Республіки Крим є гострим актуальним питанням народу України. Захист суверенітету і територіальної цілісності України повинен реалізовуватися усім Українським народом.

Висновки. Отже, український народ реально існує, тому вважати юридичною фікцією його як суб'єкта права власності немає жодної підстави. Прояви здійснення фізичними, юридичними особами, територіальними громадами, Українським народом права власності на землю дуже різноманітні. Право власності Українського народу – не лише публічно-правова, а й приватноправова категорія, яка має право на існування. Реалізація Українським народом права власності на землю способами, встановленими законом, можлива тільки шляхом узгодженості конституційного, цивільного, земельного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–44. Ст. 356.
3. Земельний Кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
4. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. № 185-V.
5. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 46. Ст. 456.
6. Беляєв С. Український народ як суб'єкт права власності на землю / С. Беляєв. URL: <https://stas-belyev.livejournal.com/1781.html>.
7. Гетьман А. Український народ як суб'єкт права власності на землю. *Вісник Академії правових наук України*. 2006 р. № 3 (46). Харків : Право, 2006. С. 274–277.
8. Носік В.В. Право власності на землю українського народу: Монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
9. Остафійчук В.Ф. Історія України. Сучасне бачення : навч. посіб. / В.Ф. Остафійчук; М-во освіти і науки України, Київ. Економ. ін-т менеджменту. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ : Знання-Прес, 2006. 422 с.
10. Ромовська З. Українське цивільне право : Загальна частина. Академічний курс. Підручник, Київ : Атіка, 2005. 560 с.
11. Цитатник державно мислячого. URL: <http://politiko.ua/blogpost49477>.

**Бельо Людмила Юрїївна, Вовк Анастасія Василівна
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ**

У статті розглянуто проблему неоднозначності в розумінні українського народу як суб'єкта права власності. Проаналізовано праці науковців та їх дослідження, взято до уваги чинне законодавство України, розглянуто тлумачення таких понять, як український народ, нація та національна ідея. Питання щодо управління найбільш важливими об'єктами, які є необхідними для забезпечення життєдіяльності, повинні залишатися в управлінні винятково Українського народу, хоча законодавчо управління такими об'єктами покладено лише на державні органи та органи місцевого самоврядування. Прояви здійснення окремими особами, територіальними громадами, всім Українським народом права власності на землю є неоднозначними. Український народ реально існує, тому вважати юридичною фікцією його як суб'єкта права власності немає жодної підстави.

Ключові слова: український народ, нація, право власності, земля.

**Белё Людмила Юрьевна, Вовк Анастасия Васильевна
УКРАИНСКИЙ НАРОД КАК СУБЪЕКТ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ НА ЗЕМЛЮ**

В статье рассмотрена проблема неоднозначности в понимании украинского народа как субъекта права собственности. Проанализированы труды ученых и их исследования, принято к вниманию действующее законодательство Украины, рассмотрено толкование таких понятий, как украинский народ, нация и национальная идея. Вопрос, касающийся управления более важными объектами, которые являются необходимыми для обеспечения жизнедеятельности, должны оставаться в управлении исключительно Украинского народа, хотя законодательно управление такими объектами положено исключительно на государственные органы и органы местного самоуправления. Проявления осуществления отдельными гражданами, территориальными общинами, всем Украинским народом права собственности на землю очень неоднозначны. Украинский народ реально существует, поэтому считать юридической фикцией его как субъекта права собственности нет оснований.

Ключевые слова: украинский народ, нация, право собственности, земля.

**Belo Liudmyla, Vovk Anastasiia
UKRAINIAN PEOPLE AS SUBJECTS OF PROPERTY RIGHTS OF LAND**

The article deals with the problem of ambiguity in the understanding of the Ukrainian people as the subject of property rights. The works of scientists and their understanding of this topic are analyzed. It took into account the current legislation of Ukraine, without which the understanding of this problem would be impossible. At the same time, the concepts of the Ukrainian people, the nation and the national idea were not ignored and interpreted. The ambiguity of understanding is as follows. Based on the content of property rights - the owner owns, uses and disposes of his property. However, among the subjects of land ownership, specified in the norms of the Civil Code of Ukraine, there is no Ukrainian people, which leads to a certain inconsistency in the legislation of Ukraine in the list of subjects in accordance with a special object - a land. As to such a property rights subject as the Ukrainian people, the property should be owned by the People, the useful property may be seized from the property, and the majority of them should be exercised by the bodies of state power and local government on behalf of the people of Ukraine. At the same time, the issue of managing the most important objects that are necessary for life support must remain in the management of the Ukrainian people alone. And such objects should be made for an Ukrainian referendum. Thus, it is possible to convey the solution of the most important issues concerning such objects to the hands of the Ukrainian people. However, some scholars, in the study of this topic, determine that the management of such objects is only to state bodies, while the Constitution of

